

Інформація
про V Міжнародну науково-практичну конференцію
“Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика”

27-28 травня 2010 р. у ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” відбулася V Міжнародна науково-практична конференція “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика”.

Мета конференції – обговорення наслідків глобальної фінансової кризи, проблем конкурентоспроможності банків і банківських систем, інтеграції банківської системи України у європейське і світове співтовариство.

До початку роботи конференції було видано збірник тез доповідей учасників конференції. У роботі конференції взяли участь понад 150 осіб, зокрема, провідні спеціалісти Національного банку України, Банківської школи м. Познань (Польща), Угорської державної наглядової ради за діяльністю фінансового ринку, авторитетні науковці з Центрального банку Росії, Фінансової академії при Уряді Російської Федерації, Академії управління при Президенті Республіки Білорусь, з Курська, з різних міст України.

Відкрив конференцію заступник голови оргкомітету, проректор Української академії банківської справи Національного банку України С.М. Козьменко. Сергій Миколайович звернувся з вітальним словом до учасників і гостей, висловив щире подяку за участь в конференції, побажав всім успішної роботи, натхнення, нових ділових знайомств і плідної співпраці.

Учасників та гостей конференції привітали заступник Голови обласної державної адміністрації Т.Д. Іщенко та мер міста Г.М. Мінаєв.

Серед широкого спектру проблем, які були винесені на обговорення доповідачами згідно Програми конференції, зупинимося на ключових.

Пленарне засідання конференції почалося з доповіді Почесного професора академії, професора банківської школи міста Познань **Жозефа**

Хабера на тему: “Крах Лісабонської стратегії. Народження Європи у 2020 році”. В своїй доповіді пан Хабер зробив акценти на наступному. Лісабонська стратегія була розроблена в березні 2000 року. На початку XXI століття Європейський Союз поставив перед собою стратегічну задачу стати самою конкурентоспроможною, технологічною, заснованою на економіці знань, здібною динамічно розвиватися та забезпечувати високі соціальні стандарти для своїх громадян структурою. Однак, стратегія провалилася. Вона була дуже відірваною від реальності. Більш того, за останній час виникли значні зміни, як в політиці, так і в структурі конкурентного середовища. У новій стратегії Європейського Союзу, що була ухвалена цього року, є та ж сама дилема, що і в Лісабонській стратегії - проблеми, пов’язані із поширенням чисельності держав-членів, із змінами статусу та ролі Європейського центрального банку, із фінансовою кризою в Греції і її впливом на всі держави-члени ЄС, навіть не на держави євро-зони, такі як Польща, зі зростанням впливу і інтеграції інших міжнародних альянсів.

Стратегія Європа-2020 ставить перед собою практично такі ж задачі, що і Лісабонська стратегія, бо люди очікують реалізації тих самих основних принципів. Однак є і три нових положення, пов’язані з параметрами інноваційної політики. Це - концепція “розумного зростання ” (нові освітянські ініціативи, моделі створення інформаційного суспільства), концепція “стійкого зростання ” (ініціативи енергетичної безпеки, захисту навколишнього середовища, а також ініціативи по зміцненню конкурентоспроможності в глобальних умовах) і концепція “всеохоплюючого зростання” (підготовка кваліфікаційних кадрів, створення нових робочих місць та боротьба з бідністю).

Наступна доповідь була представлена **Ерікою Марсі**, яка очолює Угорську спостережну раду за діяльністю фінансового ринку і є віце-президентом міжнародного центру підготовки банкірів. Пані Марсі говорила про наболіле – про наслідки фінансової кризи для Угорщини. За два роки до кризи економіка Угорщини вже почала відчувати труднощі. Зростав дефіцит

державного бюджету, скорочувався ВВП. Фінансова стабільність підтримувалась тільки за рахунок інвестицій з-за кордону. У зв'язку із збільшенням процентних ставок по угорському форинту кредити надавалися, в основному, тільки в іноземній валюті, що було дуже ризикованим. Банківський сектор країни представлений одним крупним угорським банком (20% ринку) і філіями іноземних банків. До 2008 року банківська система країни була дуже прибутковою, тому материнські банки надавали практично необмежені ресурси своїм філіям. Зростання конкуренції сформувало звичку до ризиків, з'явилося багато низькоякісних кредитів, які в багатьох випадках надавалися навіть без довідок про доходи.

В результаті кризи країна виявилася відмежованою від зовнішніх джерел фінансування, тому уряд звернувся до МВФ і Європейського Союзу за допомогою. Хоча до кінця 2008 року кризи ліквідності вдалося подолати, почалася рецесія і падіння курсу форинта. Розпочався процес стабілізації кредитних портфелів банків. Зміна правил видачі позик призвела до зменшення обсягів кредитів, поглиблення рецесії, зростання безробіття і, як наслідок, зросла чисельність проблемних кредитів: 10 % - за корпоративними кредитами і 7% - за споживчими. Банки почали реструктуризацію своїх кредитних портфелів і зменшення усіх операційних витрат. І навіть у цей період прибутковість банків в Угорщині залишалася вищою ніж в інших країнах, жоден банк не збанкрутів, а материнські банки підтримували свої філії фінансово. На думку пані Марсі, погана макроекономічна ситуація у країні була обумовлена невдалою фіскальною політикою і рестрикційною монетарною.

Сьогодні в Угорщині діє директива про достатність банківського капіталу Базель II. Тобто під час кризи вимоги до капіталу значно зростають і обмежують кредитування замість того, щоб підтримувати економічне зростання. Доповідачка висловила думку, що в перспективі регулювання банківського сектору стане надто жорстким, що негативно вплине на основну функцію банків – на фінансування економіки.

Представник делегації Кіпрського банківського інституту, яка вперше приймала участь в нашому заході, **Панікос Соломонідес** – проф., проректор, виступив з доповіддю на тему «Міжнародна практика організації підвищення кваліфікації банківських працівників», в якій окреслив проблеми і перспективи цього процесу.

Раніше заступник директора Департаменту безвізного банківського нагляду, начальник управління нагляду за діяльністю банків 1 та 2 груп, людина, яка прийняла безпосередню участь в роботі тимчасової адміністрації в “Промінвестбанку”, а на теперішній час - кандидат економічних наук, доцент Університету банківської справи Національного банку України **Ганна Тимофіївна Карчева** говорила про фактори стабілізації банківської системи України. Ганна Тимофіївна зазначила, що сьогодні в Україні створені необхідні макроекономічні передумови для стабільного функціонування банківської системи (ВВП за I квартал збільшився на 5%). Також відбулася певна стабілізація і в самій банківській системі, зокрема: відновлена довіра населення до банківської системи. З початку 2010 року кошти, привнесені населенням до банківської системи, збільшилися на 8,2 млрд.грн. або на 3,9% і становлять 218,2 млрд.грн., або 29,1% від зобов'язань банків. Починаючи з 01.03.2010 року залучені кошти від населення перевищили обсяги його кредитування населення, тобто населення знову стало основним кредитором банківської системи; банки мають достатній рівень ліквідності та капіталізації. Порівняно з 01.01.2009 обсяг високоліквідних активів (готівка + кошти на коррахунку в НБУ та інших банках) збільшився на 20,3 млрд. грн., а їх частка у загальних активах зросла з 8,2% до 10%. Банківська система як ніколи має високий рівень капіталізації. Значення адекватності регулятивного капіталу з початку року досягнуло 20,8%, це найвище значення з 2000 року, значною мірою забезпечене зростанням статутного капіталу (за 2009 рік – на 36,7 млрд. грн. або на 44,6%, за I квартал 2010 року – на 9,2 млрд. грн. або на 7,7%).

В той же час незважаючи на підвищення рівня ліквідності та капіталізації – основи стабільного функціонування та розвитку банківської системи, ризики в банківській системі України залишаються високими. Криза показала про необхідність зміни підходів до банківського нагляду, і не тільки інституційних, а перш за все впровадження сучасних інструментів нагляду щодо упередження проведення банками високо ризикової діяльності.

З цікавою доповіддю “Формування цінових “бульбашок” на російському фондовому ринку ” виступила представник Центрального банку Російської Федерації, головний дослідник відділу аналізу рейтингів російських емітентів Управління аналізу фінансового сектора Департаменту досліджень і інформації Мельникова Олена Геннадіївна. Цінові “бульбашки” виникають внаслідок переоцінки інвесторами прибутковості вкладів в окремі види ринкових активів та значного підвищення їх цін відносно справедливої вартості, обумовленого спекулятивною грою на підвищення котирувань. Як правило, за ціновим бумом настає різкий обвал котирувань. Проблематика “бульбашки” тісно пов’язана із завданням підтримки фінансової стабільності фінансового сектора і економіки в цілому, оскільки розрив “бульбашки” зумовлює вкрай тяжкі наслідки. Своєчасне діагностування “бульбашки” дозволяє оперативно вжити обмежувальні і стабілізаційні заходи з боку грошової влади та других державних органів. Приймав рішення про зміни процентної ставки з метою обмеження збільшення “бульбашки” цін на активи або його руйнації, центральний банк повинен враховувати, як це вплине на стан економіки. Його дії не повинні викликати суттєвих відхилень макроекономічних показників (інфляції і випуску), які є цільовими показниками при реалізації грошово-кредитної політики, від їхніх цільових рівнів, тобто нанести більший збиток економіці, ніж наслідки самостійного розриву “бульбашки”. Ключовою умовою протистояння “бульбашкам” також є впевненість центрального банку в адекватності зростанні цін на активи, що реально визначити на початковому етапі формування “бульбашки” дуже важко. Тому грошова влада до цього часу не може знайти єдиний підхід до

реагування на “бульбашки”. Серед зарубіжних економістів існують як противники, так і прибічники ідеї системного впливу центральних банків на аномальні зміни цін активів.

Українську академію банківської справи на конференції представляв **Леонов Сергій Вікторович**. Сергій Вікторович нещодавно захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора економічних наук та презентував свою доповідь на тему “Оптимізація параметрів функціонування банківської системи України в контексті ефективності використання її інвестиційного потенціалу”, в якій знайшли відображення ключові питання його наукових досліджень. Доповідач зазначив, що вирішення проблеми оцінки оптимального рівня показників концентрації у банківській системі є одним із пріоритетних напрямків сучасних наукових досліджень, оскільки в даному випадку мова йде про вибір оптимального співвідношення між формуванням конкурентних відносин на фінансовому ринку та стійкістю банківської системи. Негативною стороною підвищення показників концентрації у банківській системі, а відповідно і рівня її стійкості, є збільшення процентної маржі, що, у свою чергу, збільшує обсяги прибутку банків, зменшує обсяги залучених коштів та призводить до зниження ефективності трансформації заощаджень в інвестиції через банківську систему, а як наслідок – скорочення її інвестиційного потенціалу. Таким чином, формалізація основних напрямків забезпечення стійкості банківської системи України та аналіз факторів, що збільшують ризик її втрати, дає можливість визначити оптимальні умови та необхідні параметри ефективного використання інвестиційного потенціалу банківської системи.

З метою врахування складності та динамічності трансформаційних процесів в банківській системі України особливої актуальності набуває поглиблення методичних засад формування індикаторів її стійкості шляхом формування наступних трьох груп відповідних індикаторів: група загальних макроекономічних індикаторів стійкості банківської системи, які характеризують характер впливу змін, пов’язаних з загальною стабільністю

економічних процесів та збалансованістю руху фінансових потоків, на стійкість банківської системи; група індикаторів ефективності функціонування банківської системи, які характеризують характер впливу змін у достатності капіталу, ліквідності, якості активів, прибутковості, ефективності та рентабельності банківської системи, на її стійкість; група індикаторів адаптивності банківської системи до впливу внутрішніх та зовнішніх дестабілізуючих чинників, які характеризують її здатність при переході до кожного наступного етапу свого розвитку врахувати зовнішні та внутрішні зміни та повернутися до стабільного функціонування. Для визначення інтегрального рівня стійкості банківської системи України слід перейти до бінарних показників, які визначаються на основі нормативних значень відповідних індикаторів.

УАБС НБУ дорожить багаторічною співдружністю з Фінансовою академією при Уряді Російської Федерації і завжди рада приймати в себе її представників. Так, на цей раз академію відвідав і не приховував свого захоплення від прийому, від побаченого, від здивування, що в далекому місті Суми є справжній “Кембрідж” **Сергій Вікторович Матросов** - канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин Фінансової академії при Уряді Російської Федерації. Він виступив з доповіддю на тему «Вплив світової фінансової кризи на російський ринок роздрібних інвестиційних продуктів», в якій приділив увагу найбільш популярним роздрібним продуктам в Росії - пайовим інвестиційним фондам (ПФ), загальним фондам банківського управління (ОФБУ), банківським депозитам і брокерському обслуговуванню. Оскільки динаміка ПФ, ОФБУ повторює одна одну, тому доповідач зупинився на ПФах. Найбільш популярними є відкриті фонди: вартість чистих активів відкритих фондів на 30.03.2010 року склала 83.7 млрд. руб., тоді як рік тому - 30 млрд. руб., а 2 роки тому - 120 млрд. руб. Статистика по загальних фондах повторює тренд відкритих фондів. Криза не призвела до зміни структури інвестицій і популярність фондів акцій відносно один одного не змінюється.

Сума банківських депозитів зростала – з 5 трлн. руб. На кінець 2007 року до 7.5 трлн. руб. На кінець 2009 року. При цьому спостерігалось зменшення суми депозитів в рублях за рахунок зростання їх суми в іноземній валюті. Вкладники прагнули отримати дохід від депозитів не тільки у вигляді процента по депозиту, але і у вигляді позитивної курсової різниці.

Щодо динаміки брокерських послуг, то в травні 2008 року брокерські обороти знаходились на максимальному за весь передкризовий період рівні: місячний біржовий оборот 15 найкрупніших російських брокерів склала приблизно 2.5 трлн. руб. В кризу він різко зменшився, але швидко поновився вже в листопаді 2009 року, бо на ринок повернулися багато приватних інвесторів.

Отже, за висновком С.В.Матросова, криза серйозно зачепила ринок ПФФів і брокерського обслуговування, і меншою мірою - ринок депозитів. Обсяги брокерських послуг швидко набрали до свого докризового рівня, обсяги депозитів вже подолали свій докризовий рівень, а вартість чистих активів ПФФів поновилася лише частково, що пояснюється тим, що деякі інвестори так і не повернулися на ринок, зневірившись у ньому.

Доповідь **Ісмаїлової Юлії Ашумівни** – дослідник відділу аналізу стабільності фінансового сектора Департаменту досліджень і інформації Центрального банку Російської Федерації, була присвячена дослідженню функціонування фінансового механізму іпотечного кредитування в Росії. Юлія Ашумівна зазначила, що на сьогодні в Російській федерації склалася американська модель ринку іпотечного кредитування, за якою основний притік кредитних ресурсів в систему іпотечного кредитування надходить зі спеціально організованого для цих цілей вторинного ринку цінних паперів, які забезпечені заставними на нерухомість.

Завдяки цим заходам, іпотечне житлове кредитування набирало обертів, будучи практично єдиною можливістю придбання житлової нерухомості для більшості громадян. З 2006 року обсяги виданих іпотечних кредитів постійно зростали. З другої половини 2008 року кредитні

організації, відчуваючи дефіцит довгострокових ресурсів через кризу ліквідності і практичної зупинки роботи механізму рефінансування іпотечних житлових кредитів, за допомогою якого кредитні організації отримували ресурси для нових кредитів, почали підвищувати процентні ставки за іпотечними кредитами, ставали жорсткішими умови їх видачі. Наслідок – заморожування ринку іпотечного кредитування і вже в 2009 році кредитними організаціями було видано в 4.3 рази менше іпотечних кредитів, аніж у 2008 році.

Для підтримки цього ринку Урядом Російської Федерації було вжито низку заходів, основні з яких спрямовані на підтримку вторинного ринку через збільшення його статутного капіталу. Вагомий вплив на ринок іпотечного кредитування мали заходи Банку Росії щодо регулювання ставки рефінансування і як наслідок вже у вересні 2009 року деякі крупні банки почали знижувати ставки за іпотечними кредитами.

Так світова фінансово-економічна криза виявила недоліки існуючого фінансового механізму ринку іпотечного кредитування – високі ризики у зв'язку із залежністю ринку від зовнішніх чинників і істотна частка втручання держави. Крім того, іпотека в Росії поки що доступна лише невеликій частині населення країни, тому фінансовий механізм ще надто молодого ринку іпотечного кредитування в Росії поки що залишається неефективним.

Делегація Національного банку України на конференції була представлена доповіддю **Левченко Тетяни Миколаївни**, заступника начальника відділу правового забезпечення валютного контролю Юридичного департаменту Національного банку України, на тему «Правові аспекти кредитування юридичних та фізичних осіб в іноземній валюті та проблемні питання щодо валюти зобов'язання у період фінансової кризи» Тетяна Миколаївна зупинилася на проблемі, що останнім часом активно обговорюється в суспільстві, яка стосується видачі комерційними банками кредитів (позик) в іноземній валюті та проблеми щодо ухилення від

погашення цих кредитів (позик) юридичними та фізичними особами в іноземній валюті з різних підстав. Відповідно до положень статей 47, 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки на підставі банківської ліцензії мають право здійснювати кредитні операції, у тому числі розміщувати залучені кошти від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. На сьогодні, виходячи із положень чинного законодавства України, банки мають достатні юридичні підстави та законне право щодо видачі юридичним та фізичним особам України кредитів як в національній, так і в іноземній валюті.

Юридичний аспект проблем банківської системи був продовжений **Лобач Ольгою Михайлівною**, старшим викладачем правничого факультету Національного університету “Києво-Могилянська академія”. Ольга Михайлівна говорила про місце тимчасової адміністрації в системі державного регулювання банківської платоспроможності. Доповідачка зазначила, що інститут тимчасової адміністрації вперше згаданий у Законі України «Про банки і банківську діяльність» 1991 р. та у Тимчасовому положенні про порядок створення, реєстрації комерційних банків і здійснення нагляду за їх діяльністю 1992 р., подальшого розвитку набув у новому Законі про банки та Положенні про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства¹, де встановлено обов’язкові та альтернативні підстави введення до банку тимчасової адміністрації. Чинне банківське законодавство, визначаючи тимчасову адміністрацію, тимчасового адміністратора, не відображає усього спектру характеристик цих категорій, містить низку проблем в їх регулюванні. Дослідженню правової природи цих категорій майже не приділено уваги науковців. Системний аналіз банківського законодавства дозволяє характеризувати її як неоднозначну категорію й це є свідченням того, що правові категорії «тимчасова адміністрація», «тимчасовий

адміністратор» потребують наукових досліджень, має бути більш розгорнутим законодавче визначення тимчасової адміністрації, більш детальним розмежування кваліфікаційних характеристик тимчасового адміністратора для фізичної та юридичної особи.

Тематично роботу конференції було зосереджено на таких основних питаннях:

- Секція 1 – «Конкурентоспроможність банківської системи в контексті розвитку світової та національної економік»;
- Секція 2 – «Державне регулювання ринку банківських послуг»;
- Секція 3 – «Питання розвитку корпоративного управління у банках».

Робота секції 3 буда організована в режимі *on-line* з 27 травня до 2 червня 2010 р. (<http://corpgov.academy.sumy.ua/>). Контент-менеджер – д-р екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки **Костюк Олександр Миколайович**